

Wie zal mijn echtgenote zijn?

Na mij in de jaren negentig in een notarieel-juridisch tijdschrift bovenstaande vraag te hebben gesteld, ben ik inmiddels ruim 25 jaar gelukkig getrouwd. Ik moest weer aan deze romantische (zij het erfrechtelijke) publicatie denken toen ik onlangs het interessante arrest van ons hoogste rechtscollege, HR 10 november 2023, ECLI:NL:HR:2023:1531 las over de uitleg van de uiterste wil van de erflater die zijn toenmalige echtgenote benoemd heeft tot zijn enige erfgenaam onder de voorwaarde dat zijn huwelijk nog bestaat op zijn sterfbed. Subsidiar bepaalt hij dat als deze erfstelling geen gevolg heeft, hij dan zijn broer tot erfgenaam benoemt. U weet of raadt het al. Erflater is na een echtscheiding hertrouwd met een ander. Naar de testamentaire letter lijkt de broer te erven. Zo ook het hof. Uiteraard anders de nieuwe echtgenote. De klassiek notarieel geschoolden zeggen dan altijd heel stoer en strikt in dit soort kwesties: de woorden van het testament zijn duidelijk en dan valt er niet veel uit te leggen. Tegenwoordig is in navolging van de hooggeleerde Van Mourik het juridisch gemoed veel soepeler en gaan we echt ons best doen om het ware recht en dus ook de ware echtgenote te vinden. En wie zoekt die vindt. Zo ook de Hoge Raad. Kijk bij uitleg en rechtsvinding ook naar de toekomst: 'De omstandigheid dat de erflater in zijn testament niet is vooruitgelopen op de latere wijziging in zijn huwelijks- en gezinssituatie (zijn hertrouwen en de geboorte van twee kinderen) brengt – anders dan het hof in rov. 3.3 heeft geoordeeld – niet mee dat die wijziging bij de uitleg van het testament geen rol kan spelen.', aldus de Hoge Raad. Niet iedereen is bij zijn dood nog met dezelfde 'vrouw' getrouwd (mannen overlijden als het zwakkere geslacht veelal eerder en dus is erfrecht vaak een vrouwenprobleem). Op het moment van het maken van de uiterste wil staat de erflater in de regel nog niet de volgende 'vlam' en/of 'leg' voor ogen. Liefde maakt immers blind en daarmee de glazen bol erg ondoorzichtig. Ook de A-G had hier onder verwijzing naar Paul Scholten oog voor: 'Woorden zijn nooit duidelijk'. De in de moderne wet opgenomen spelregel, art. 4:52 BW biedt ook zelden steun in allerlei (erfrechtelijke) gebroken hart vraagstukken, ofwel 'Who the ... is Alice?': 'Een beschikking, getroffen ten voordele van degene met wie de erflater op het tijdstip van het maken van de uiterste wil gehuwd was of reeds trouwbeloften gewisseld had, vervalt door een daarna ingetreden echtscheiding of scheiding van tafel en bed, tenzij uit de uiterste wil zelf

het tegendeel is af te leiden.' In casu speelde deze regel weliswaar niet, maar let vooral ook op de laatste vage frase: tenzij...Genoeg prikkels voor erfrechtelijke uitleggers. En wie weet überhaupt nog wat het 'wisselen van trouwbeloften' inhoudt. Zelfs uitlegrobot 'Chattie' gaat hier desgevraagd van hallucineren. Verloven zegt hem niets. Wat er ook van zij weer een leerzaam arrest over uitleg van de uiterste wil en we zien wel hoe het bij het verwijzingshof afloopt. In ieder geval geen letterknechterij bij het antwoord op de romantische vraag wie mijn echtgenote zal zijn. Mijn broer in ieder geval niet. Dat wat het civielrechtelijke vraagstuk betreft. Van de zomer voelde een notaris zich ook nog geroepen om fiscaal goed zijn best te doen en aan een wat een oudere man die zijn jongere mantelzorgende doktersassistente wilde laten erven, te adviseren een geregistreerd partnerschap met haar aan te gaan. Het waarom kent u. Ofwel het toptarief in de erfbelasting voor 'overigen' is 40% en voor je partner bestaat een mega-vrijstelling. Ook in fiscalibus speelt dus de vraag 'wie zal mijn echtgenote zijn?' Best wel een dilemma als je als mantelzorgende toverfee al een echtgenoot hebt. Wie wil nu geen onbelaste erfenis. De ene partner dan toch maar inruilen voor de ander hield de notaris de justiabelen voor. De keuze was snel gemaakt en de oude man zou haar echtgenoot zijn. Een gevalletje fraus legis, zo zou je toch denken? De oude man leefde nog... kort, maar wel gelukkig. Knuffelen is geen must, enige 'genegenheid' is in dezen voor de langstlevendenvrijstelling al voldoende, aldus Rechtbank Zeeland-West-Brabant 13 juli 2023, ECLI:NL:RBZWB:2023:4937. Dus de jonge vrouw ook gelukkig. Ze had volgens de rechter de fiscale wetgeving niet bedrogen. De vraag 'Wie zal mijn echtgenote zijn?' is derhalve ook fiscaal van groot belang, want 'Gij zult maar één partner hebben!' En inderdaad, hoger beroep van de zijde van de fiscus is reeds ingesteld.

Over de auteur

Bernard Schols is hoogleraar bij het Centrum voor Notarieel Recht Radboud Universiteit Nijmegen en vennoot bij ScholsBurgerhartSchols Estate planning.